

Околіт О. В.,
аспірант наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ПІДСТАВІ ЧАСТИНИ 6 СТАТТІ 255 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних зі звільненням від кримінальної відповідальності на підставі ч. 6 ст. 255 Кримінального кодексу України. Встановлено, що звільнення від кримінальної відповідальності учасників злочинної організації на підставі ч. 6 ст. 255 КК України можливе за таких умов: 1) він не був організатором чи керівником злочинної організації; 2) вчинив злочин, передбачений ч. 2 або 3 ст. 255 КК України (брав участь у злочинній організації, зокрема будучи службовою особою з використанням службового становища); 3) до повідомлення йому про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомив про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяв її розкриттю.

Розкрито зміст зазначених умов та зроблено висновок, що певна їх частина сформульована некоректно, а тому потребує удосконалення. Серед перспективних напрямів такого вдосконалення може стати: 1) виключення з ч. 6 ст. 255 та інших статей КК України згадки про керівника як окремого співучасника, поруч з організатором; 2) уточнення умови звільнення від кримінальної відповідальності, що стосується сприяння шляхом заміни терміну «розкриття» на «розслідування»; 3) розширення меж добровільного повідомлення про створення злочинної організації або участь у ній.

Позитивно оцінено відмову авторів проєкту КК України від спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності та запровадження натомість спеціального виду звільнення від покарання – «непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи». Водночас ці положення проєкту потребують узгодження з іншими заохочувальними нормами, що можуть застосовуватися до учасників злочинних організацій, зокрема з кримінальним процесуальним інститутом угод.

Ключові слова: кримінальна відповідальність; звільнення від кримінальної відповідальності; звільнення від покарання; позитивна посткримінальна поведінка; співучасть; кримінальне правопорушення; злочинна організація; організована злочинність; організатор.

Okolit O. V. Exemption from criminal liability on the basis of Part 6 of Article 255 of the Criminal Code of Ukraine: current issues of law enforcement

Abstract. The article is devoted to the study of actual theoretical and practical problems related to exemption from criminal liability on the basis of Part 6 of Art. 255 of the Criminal Code of Ukraine. It was established that the exemption from criminal responsibility of the members of a criminal organization based on Part 6 of Art. 255 of the Criminal Code of Ukraine is possible under the following conditions: 1) he was not an organizer or head of a criminal organization; 2) committed the crime provided for in Part 2 or 3 of Article 255 of the Criminal Code of Ukraine (participated in a criminal organization, in particular as an official using his official position); 3) before informing him of the suspicion of committing this crime, voluntarily reported the creation of a criminal organization or participation in it and actively contributed to its disclosure.

The content of the specified conditions was revealed and a conclusion was made that a certain part of them was formulated incorrectly and therefore needs improvement. Among the promising areas of such improvement may be: 1) exclusion from Part 6 of Art. 255 and other articles of the Criminal Code of Ukraine mention the manager as a separate accomplice, next to the organizer; 2) clarification of the condition of exemption from criminal liability, which relates to assistance by replacing the term “disclosure” with “investigation”; 3) expanding the boundaries of voluntary notification of the creation of a criminal organization or participation in it.

The authors of the draft Criminal Code of Ukraine rejected special types of exemption from criminal responsibility and instead introduced a special type of exemption from punishment – “non-imposition of punishment in connection with the positive behavior of a person”. At the same time, these provisions of the project require coordination with other incentive norms that can be applied to members of criminal organizations, in particular, with the criminal procedural institute of agreements.

Key words: criminal liability; exemption from criminal liability; exemption from punishment; positive post-criminal behavior; complicity; criminal offense; criminal organization; organized crime; organizer.

Постановка проблеми. В умовах міжнародного збройного конфлікту, розпочаючого рф, пріоритетним для нашої держави залишається розв'язання проблем протидії злочинності. Вчені слушно звертають увагу на труднощі, які виникають на цьому етапі розвитку України під час застосування кримінально-правових норм, що стосуються діяльності [1; 2; 3, с. 79–121], пособництва державі-агресору [4], кіберзлочинів [5; 6], незаконних дій з гуманітарною допомогою [7; 8], поширенням військово значущої інформації [9; 10], воєнних злочинів [11–15], воєнного стану [16; 17], накладення санкцій [18], обміну військовополонених [19–21] та навіть довілля [22; 23]. Однак, як наголошують науковці, одним із неминучих негативних наслідків такої загалом природної зміни акцентів стало те, що менше зусиль концентрується на інших злочинних кримінально-правових проблемах сучасної України, зокрема на питаннях відповідальності за злочини, вчинювані організованими злочинними об'єднаннями. І це попри те, що актуальність вказаної проблематики сьогодні виглядає більш ніж очевидною [24, с. 153]. Варто також додати, що значна частина злочинів, вчинених під час війни в Україні, пов'язана з діяльністю організованих злочинних об'єднань. Йдеться щонайменше про колабораційну діяльність, розкрадання гуманітарної допомоги, злочини проти довілля, кіберзлочини та воєнні злочини. Ці делікти з огляду на їх специфіку здебільшого вчиняються в організованих формах співучасті, зокрема і в складі злочинних організацій.

Стан дослідження. Проблемні питання кримінальної відповідальності за створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній досліджено в працях О. О. Бахуринської, А. А. Вознюка, В. О. Гацелюка, М. К. Гнетнева, Л. М. Демидової, О. О. Дудорова, О. О. Кваші, С. Г. Киренка, Ю. В. Луценка, В. В. Малюка, Р. О. Мовчана, С. В. Перемота, В. В. Українця, М. Ф. Фоменко, П. Л. Фріса, І. П. Фріса, С. С. Чернявського та інших науковців. Разом із тим, чимало питань, пов'язаних із кваліфікацією дій учасників злочинної організації, потребують подальших наукових розвідок.

Метою статті є аналіз проблем застосування спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності, передбаченого ч. 6 ст. 255 КК України, і формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Виклад основного матеріалу. Стаття 255 КК України не обмежується лише кримінально-правовими заборонами на створення злочинної спільноти або злочинної організації, керівництво цими об'єднаннями та участь у них, а містить також заохочувальну кримінально-правову норму для учасників злочинної організації до позитивної посткримінальної поведінки. Йдеться про спеціальний вид звільнення їх від кримінальної відповідальності, підстави якого визначено в ч. 6 ст. 255 КК України.

Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, як і загальні види звільнення від кримінальної відповідальності, за своїм змістом характеризується трьома моментами: здійснюються судом від імені держави; застосовуються до особи, яка вчинила злочин; полягають у незастосуванні чи відмові від офіційного осуду, кримінального покарання та судимості. Їх особливості ж полягають у тому, що вони передбачені для вичерпного переліку злочинів, містяться лише в нормах Особливої частини КК та включають умови застосування пов'язані з позитивною посткримінальною поведінкою особи [25, с. 10–11].

Більшість вчених, які досліджували проблематику спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань (передусім А. А. Вознюк [26; 27], Ю. В. Баулін [28], В. П. Ковальчук [29], Ю. В. Луценко [30–32], І. С. Шапкін [33]) оцінюють таку кримінально-правову норму загалом позитивно, хоча й відмічають проблемні питання їх застосування ще в першій редакції ст. 255 КК України.

Нині відповідно до ч. 6 ст. 255 КК України учасник злочинної організації звільняється від кримінальної відповідальності за таких **умов:**

1) він не був організатором чи керівником злочинної організації;

2) вчинив злочин, передбачений ч. 2 або 3 ст. 255 КК України (брав участь у злочинній організації, зокрема будучи службовою особою з використанням службового становища);

3) до повідомлення йому про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомив про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяв її розкриттю.

За *першою умовою* організатором є особа, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організувала приховування кримінально протиправної діяльності організованої групи або злочинної організації (ч. 3 ст. 27 КК України). Незважаючи на це, в окремих статтях КК України згадується про керівника як самостійного співучасника (наприклад, в ч. 5 ст. 110-2, ч. 6 ст. 255, ч. 2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5). Однак аналіз положень ч. 3 ст. 27 КК України свідчить про те, що усі керівні функції здійснює організатор. Тому керівник – це той самий організатор. Зазначене свідчить про помилку законодавця, що потребує розв'язання шляхом виключення цього терміну з КК України. Таку пропозицію неодноразово висловлювали вчені щодо першої редакції досліджуваної заохочувальної норми (тобто ч. 2 ст. 255 КК України в редакції 2001 р.) [34; 35, с. 79; 36, с. 61, 147; 37, с. 143].

Зазначена умова, очевидно, обумовлена тим, що організатора злочину вважають найбільш небезпечним серед співучасників [35, с. 148; 38, с. 54–55; 39, с. 328; 40, с. 8]. Хоча визнають, що про підвищений ступінь суспільної небезпеки будь-якого співучасника, не обов'язково організатора, можуть свідчити лідерство, ініціативність та інтенсивність дій. Це вагомий аргумент на користь підтвердження гіпотези про те, що організатор не завжди найнебезпечніший з-поміж інших співучасників в організованій групі чи злочинній організації [26, с. 149]. Тому й не дивно, що серед науковців порушувалися питання про доцільність звільнення від кримінальної від-

повідальності організаторів злочинних організацій за певних обставин [41, с. 105–109; 42, с. 10]. Однак на сьогодні такі пропозиції є недостатньо необґрунтованими з огляду на наявність низки як кримінально-правових, так і кримінальних процесуальних норм, які можуть заохочувати таких суб'єктів організованої злочинної діяльності до позитивної посткримінальної поведінки, зокрема укладення з ним угоди про примирення чи визнання винуватості, призначення узгодженого покарання, звільнення від відбування покарання з випробуванням тощо.

Друга умова звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 6 ст. 255 КК України безпосередньо пов'язана з першою. Заборона на звільнення від кримінальної відповідальності організаторів означає, що не може бути звільнена особа від кримінальної відповідальності за створення злочинної організації та керівництво нею чи її структурними частинами. Відтак, таке звільнення можливе лише за участь у злочинній організації, зокрема й участь, яку бере службова особа використовуючи своє службове становище. Звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 6 ст. 255 КК України не може застосовуватися і до організаторів злочинної спільноти.

С. Г. Киренко слушно звертає увагу також на те, що організатор або керівник злочинної організації в принципі не можуть вчинити злочин, передбачений ч. 2 ст. 255 КК України, оскільки там йдеться про участь у злочинній організації, а їхні дії підпадають під ознаки злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України. Отже, організатора або керівника злочинної організації не можна звільнити від кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого частиною другою цієї статті, тому що такі особи, згідно з положеннями закону, в принципі не можуть його вчинити. Таким чином, діюча редакція ч. 6 ст. 255 КК України є некоректною і краще її викласти наступним чином: «Звільняється від кримінальної відповідальності особа за вчинення злочину, передбаченого частиною другою цієї статті та, крім організатора або керівника злочинної організації, за вчинення злочину, передбаченого частиною третьою цієї

статті, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її розкриттю» [43, с. 63].

Третя умова вимагає того, щоб до повідомлення учаснику злочинної організації про підозру у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 чи 3 ст. 255 КК України, він добровільно повідомив про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяв її розкриттю.

Зазначена умова охоплює три обов'язкові складники: 1) добровільне повідомлення про створення злочинної організації або участь у ній; 2) активне сприяння розкриттю злочинної організації; 3) вчинення такого повідомлення та сприяння до повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 чи 3 ст. 255 КК України.

Добровільність передбачає те, що повідомлення вчинене з власної волі (з власної ініціативи чи з ініціативи інших осіб), з будь-яких мотивів, у будь-який спосіб, незалежно від того, чи відомо про дану злочинну організацію органам влади і чи знає про таку їх поінформованість винний та при усвідомленні реальної можливості не повідомляти названу інформацію і брати участь в організованому злочинному об'єднанні ще протягом певного часу. Якщо ж повідомлення вчинене під впливом примусу, то воно не може бути умовою звільнення від кримінальної відповідальності [26, с. 155].

Виходячи з буквального тлумачення першого складника, повідомлення повинно стосуватися лише створення злочинної організації та участі в ній. У зв'язку з цим виникає запитання про участь кого йдеться: особи, щодо якої порушується питання про звільнення від кримінальної відповідальності чи будь-яких інших учасників цього злочинного об'єднання. Видається, що таке законодавче формулювання має певні недоліки, оскільки суттєво звужує вимоги щодо змісту повідомлення. Особа повинна повідомляти усе що їй відомо про створення злочинної організації та її діяльність, тобто і про організаторів і про злочини, вчинені у складі злочинної організації.

Апеляційний суд м. Києва в своїй ухвалі від 23 січня 2017 р. (справа № 11 кп/796/749/2017) слушно зазначив, що орган досудового розслідування та суд, що має розглядати клопотання про застосування до особи звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 2 ст. 255 КК України (в першій редакції) не повинен обмежуватися лише посиланнями на роль та участь тільки самої особи, стосовно якої ставиться питання про звільнення від кримінальної відповідальності з nereабілітуючої підстави, а й досить детально описувати конкретні обставини кримінального провадження, роль та дії інших організаторів, керівників та учасників вчинення кримінальних правопорушень [44].

Не можна залишити поза увагою термін «активне сприяння розкриттю злочинної організації». Його некоректність очевидна. Про яке розкриття йдеться? Як можна розкрити злочинну організацію? Розкрити можна лише злочини, вчинені її учасниками, зокрема її створення, керівництво нею чи участь в ній. Злочинну організацію можна виявити, однак не розкрити. Окрім цього, термін «розкриття злочину» в чинному КПК України використовується дуже рідко. Здебільшого мова йде про «досудове розслідування кримінального правопорушення». Вчені неодноразово акцентували увагу на перевагах використання терміну «розслідування», порівняно із «розкриттям» у підставах звільнення від кримінальної відповідальності [45, с. 149; 46, с. 157]. Однак чомусь у змінах до ст. 255 КК України редакції від 4 червня 2020 р. ці пропозиції не враховано.

У даному контексті варто звернути увагу на напрацювання авторів проєкту КК України. Відповідно до п. 58 ч. 2 ст. 1.4.1. сприяння розкриттю або розслідуванню кримінального правопорушення – дії особи, спрямовані на надання добровільної допомоги органу досудового розслідування, прокурору у всебічному, повному і неупередженому встановленні всіх обставин кримінального правопорушення шляхом повідомлення всієї відомої такої особі інформації про обставини його вчинення та повного сприяння отриманню доказів у кримінальному провадженні [47].

Водночас у висновку національних експертів на цей проєкт зазначено, що термін «розкриття» є вужчим порівняно з «розслідуванням». Раніше розкриття злочинів стосувалося переважно роботи оперативних підрозділів. На сьогодні розслідування кримінального правопорушення охоплює значно довший (порівняно з його розкриттям) період, упродовж якого особа може сприяти правоохоронцям та суду. Наприклад, злочин може бути розкрито, однак існуватиме потреба участі особи в подальших слідчих (розшукових) діях, тобто в діях після розкриття злочину. Тому за певних обставин вона може відмовитися від них, посилаючись на те, що злочин розкрито. Відтак краще зазначати про розслідування кримінального правопорушення, або про розкриття та розслідування кримінального правопорушення [48]. Саме такого підходу дотримуються вчені пропонуючи удосконалення підстав спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності, передбаченого ч. 6 ст. 260 КК України [49, с. 391].

Видається все ж краще відмовитися від терміну «розкриття» цілком, замінивши його на точний та визначений – «розслідування».

Щодо моменту вчинення вищезазначених позитивних постримінальних дій слід зауважити, що незважаючи на різні міркування з цього приводу вчених [26, с. 156; 50, с. 16–17; 51, с. 362–363; 52, с. 167], зазначений момент (до повідомлення про підозру у вчиненні злочину) визначений досить вдало з огляду на те, що йдеться не про пом'якшення покарання чи звільнення від його відбування, а саме про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування якого не має наслідком винесення обвинувального вироку та засудження особи з а вчинення злочину, передбаченого ч. 2, 3 ст. 255 КК України. З повідомлення про підозру настає етап притягнення до кримінальної відповідальності, який визнають самостійною стадією кримінальної відповідальності [53, с. 235; 54, с. 144–147; 55, с. 163]. Відтак зазначене повідомлення здійснюється до притягнення до кримінальної відповідальності.

Варто також звернути увагу на те, що йдеться про підозру у вчиненні злочину, передбаченого ст. 255 КК України, а не

іншими статтями, що містять підстави кримінальної відповідальності за злочини, вчинені учасниками злочинної організації (наприклад, вчинене ними шахрайство, незаконна організація та проведення азартних ігор, незаконне видобування бурштину тощо).

Застосування ч. 6 ст. 255 КК України на практиці відбувається вкрай рідко з огляду на те, що дії учасників злочинних організацій зазвичай кваліфікуються за сукупністю кримінальних правопорушень, а застосування зазначеної заохочувальної норми не звільняє від кримінальної відповідальності за інші делікти. Тому, якщо учасника злочинної організації звільнено від кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ч. 2 або 3 ст. 255 КК України, залишаються підстави притягнення його до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у вчиненні яких він брав участь у складі злочинної організації. Тобто заохочувальна норма, передбачена ч. 6 ст. 255 КК України, не поширюється на інші злочини, вчиненні у складі злочинної організації. Не випадково В. П. Ковальчук наголошував, що інститут звільнення від кримінальної відповідальності учасника злочинної організації в Україні фактично не діє, за винятком профілактичного значення [56, с. 216].

На практиці мають місце рідкі випадки, коли дії учасника злочинної організації кваліфікують виключно за ст. 255 КК України. У певних ситуаціях *звільнення за інші злочини учасників злочинної організації відбувається разом зі звільненням від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ч. 1 ст. 49 КК України)* [57].

Трапляються і судові рішення, в яких кримінальні правопорушення, вчинені учасниками злочинних організацій, на які не поширюється спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності, виділяють в окреме провадження [58].

Звільнення від кримінальної відповідальності учасників злочинних організацій на підставі ч. 6 ст. 255 КК України – це лише одна норма у системі заохочувальних кримінально-правових норм, що застосовуються у протидії організованій злочинності.

Важливо також звернути увагу на те, що в проєкті КК України відмовляються від

спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності та пропонують спеціальний вид звільнення від покарання – «непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи». Відповідно до ч. 2 ст. 3.4.2 проєкту КК України не призначається покарання особі, яка вчинила злочин, передбачений п. 3 ст. 5.1.4, п. 3 ст. 5.1.5, п. 3 ст. 5.1.8, п. 3 і 4 ст. 5.1.9, п. 2 і 4 ст. 5.2.7 цього Кодексу, якщо вона:

1) щиро покалася,

2) добровільно припинила зв'язок з організованою групою, злочинною організацією, незаконним збройним формуванням чи терористичною групою або сприяння їй,

3) добровільно повідомила прокурору чи органу правопорядку всю відому їй інформацію про діяльність такої групи, організації чи формування, її власну участь у ній (ньому) чи сприяння їй (йому) та

4) сприяла розкриттю злочину.

Варто знову ж таки наголосити на вживанні терміну «розкриття», про що вже зазначалося вище, а також непослідовність розробників проєкту КК України, які в одному випадку (ч. 2 ст. 3.4.2) у визначенні умови позитивної посткримінальної поведінки використовують термін «розкриття», а в другому (п. 58 ч. 2 ст. 1.4.1, ст. 3.4.2) – «розкриття та розслідування» [47].

У контексті комплексного реформування кримінального законодавства такі пропозиції видаються раціональними, однак вони потребують узгодження з іншими заохочувальними нормами, що можуть застосовуватися до учасників злочинних організацій, зокрема з кримінальним процесуальним інститутом угод.

Висновки. Звільнення від кримінальної відповідальності учасників злочинної організації на підставі ч. 6 ст. 255 КК України можливе за таких умов: 1) він не був організатором чи керівником злочинної організації; 2) вчинив злочин, передбачений ч. 2 або 3 ст. 255 КК України (брав участь у злочинній організації, зокрема будучи службовою особою з використанням службового становища); 3) до повідомлення йому про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомив про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяв її розкриттю.

Частина зазначених умов сформульовані некоректно, а тому потребують удосконалення. Перспективними напрямками такого вдосконалення можуть стати: 1) виключення з ч. 6 ст. 255 та інших статей КК України згадки про керівника як окремого співучасника, поруч з організатором; 2) уточнення умови звільнення від кримінальної відповідальності, що стосується сприяння шляхом заміни терміну «розкриття» на «розслідування»; 3) розширення меж добровільного повідомлення про створення злочинної організації або участь у ній.

Заслугує на увагу відмова авторів проєкту КК України від спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності та запровадження натомість спеціального виду звільнення від покарання – «непризначення покарання у зв'язку з позитивною поведінкою особи». Водночас ці положення проєкту потребують узгодження з іншими заохочувальними нормами, що можуть застосовуватися до учасників злочинних організацій, зокрема з кримінальним процесуальним інститутутом угод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70. С. 381–388.
2. Письменський Є. О., Мовчан Р. О. Новели кримінального законодавства України про колабораційну діяльність. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 356–360.
3. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін. ; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.
4. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 2. С. 95–117.

5. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В., Денисенко М. М. Правове регулювання кібербезпеки людини на міжнародному рівні: порівняльно-правове дослідження. *Наше право*. 2022. № 3. С. 34–40.
6. Мовчан Р. О. Аналіз законодавчих змін, направлених на підвищення ефективності кримінально-правової протидії кіберзлочинності в умовах дії воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 494–498. doi: 10.32782/2524-0374/2022-5/118.
7. Дудоров О., Мовчан Р., Каменський Д. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 21–37. doi: 10.31733/2078-3566-2023-1-21-37.
8. Kamensky D., Dudorov O., Savchenko A., Movchan R., Danylevska Y. (2023). Criminal liability for humanitarian aid embezzlement during war: The case of Ukraine: Responsabilidad penal por malversación de ayuda humanitaria durante la guerra: el caso de Ucrania. *Cuestiones Políticas*. Vol. 41(77). P. 760–776. doi: 10.46398/cuestpol.4177.50.
9. Мовчан Р. О., Бурда П. О. Кримінально-правова протидія несанкціонованому поширенню військово значущої інформації за проектом Кримінального кодексу України. *Правова держава*. 2023. № 2. С. 54–62.
10. Мовчан Р. О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326–330. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-4/77.
11. Вознюк А. А. Актуальні питання кримінальної відповідальності за злочини, вчинені у зв'язку з агресією проти України. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 30 листоп. 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 32–38.
12. Вознюк А. А., Жук І. В. Порухення законів і звичаїв війни: безпосередні об'єкти, предмети та потерпілі від злочину. Загальні положення “jus in bello”. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 4 (100). С. 57–74. DOI: 10.33766/2524-0323.100
13. Вознюк А. А. Проблеми кваліфікації дій учасників днр/лнр під час міжнародного збройного конфлікту в Україні. *Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю утвор. Нац. ун-ту «Одеська юридична академія» (Одеса, 9 груд. 2022 р.). Одеса : ПРЦ НАПРН України, НУ «ОЮА», 2022. С. 46–47.
14. Вознюк А. А. Командна відповідальність: проблеми притягнення до кримінальної відповідальності та перспективи удосконалення кримінального законодавства України. *Ретроспектива військової агресії рф в Україні: злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в сучасному вимірі*: матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 22–23 черв. 2023 р.). Київ : Алерта, 2023. С. 64–72.
15. Кваліфікація та розслідування порушення законів і звичаїв війни : наук.-практ. посіб. / А. А. Вознюк, І. В. Жук, О. В. Таран, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. М. С. Цуцкірідзе, В. В. Чернєя, А. А. Вознюка. Київ : Норма права, 2023. 322 с.
16. Вознюк А. А. Воєнний та надзвичайний стан як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення або призначення покарання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 308–317. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/69.
17. Луценко Ю. В., Денисенко М. М. Протидія злочинності в умовах воєнного стану: теоретико-правові проблеми. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 3(44). С. 70–75
18. Каменський Д., Вознюк А. Відповідальність за ухилення від накладених санкційних обмежень в європейському та американському кримінальному праві: сучасний аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 14–22. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-14-22.
19. Вознюк А. А. Кримінально-правові інструменти забезпечення безпекового середовища України під час війни. *Нова архітектура безпекового середовища України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 23 груд. 2022 р.). Харків : Юрайт, 2022. С. 52–56.
20. Вознюк А. А., Письменський Є. О. Передача засудженого для обміну як військовополоненого: кримінально-правові аспекти звільнення від відбування покарання. *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 112–120. DOI: 10.32782/klj/2022.3.17.
21. Вознюк А. А., Письменський Є. О. Кримінально-правовий механізм передачі засудженого для обміну як військовополоненого: актуальні проблеми та способи їх розв'язання. *Київський часопис права*. 2022. № 4. С. 111–120. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.17>.

22. Movchan R., Dudorov O., Kamensky D., Vozniuk A., Babanina V. Criminal liability for illegal mining: analysis of legislative novelties. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2022. № 5. P. 116–121.
23. Movchan R., Vozniuk A., Kamensky D., Koval I., Golovko O. Criminal and legal protection of land resources in Ukraine and Latin America: comparative legal analysis. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11 (51). P. 328–336. DOI: 10.34069/AI/2022.51.03.33.
24. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова протидія діяльності організованих злочинних об'єднань: аналіз законодавчих новел, визначення перспектив. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. № 2. 2022. С. 152–167. DOI: 10.31558/2786-5835.2022.2.15.
25. Вознюк А. А. Ознаки спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. *Сучасна юридична наукова думка* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 9 груд. 2008 р.). Тернопіль, 2008. Ч. 2. С. 9–12.
26. Вознюк А. А. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 236 с.
27. Вознюк А. А. Участь у стійкому злочинному об'єднанні як передумова спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності учасників стійких злочинних об'єднань. *Іменем Закону. Науковий Вісник*. 2008. № 4 (8). С. 28–32.
28. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія. Київ : Атіка, 2004. 296 с.
29. Ковальчук В. П. Кримінально-правові засоби протидії створенню злочинної організації : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 224 с.
30. Луценко Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України. Харків : Право, 2015. 200 с.
31. Луценко Ю. В. Порівняльно-правовий аналіз звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на інтереси держави, у зарубіжному кримінальному законодавстві. *Наше право*. 2015. № 1. С. 60–67.
32. Луценко Ю. В. Кримінальні та кримінальні процесуальні аспекти звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, підслідні органам безпеки. *Наше право*. 2018. № 2. С. 96–104.
33. Шапкін І. С. Кримінальна відповідальність за створення стійких злочинних об'єднань : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2013. 247 с.
34. Вознюк А. А. Додаткові види співучасників у теорії українського кримінального права. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2 (33). С. 78–81.
35. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 928 с.
36. Данилевський А. О. Кримінальна відповідальність за матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 200 с.
37. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 163 с.
38. Вознюк А. А. Актуальні питання кримінальної відповідальності учасників злочинної організації та злочинної спільноти. *Актуальні проблеми кримінального права* : матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка (Київ, 18 листоп. 2021 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 51–56.
39. Кваша О. О. Відповідальність за злочинну організаторську діяльність за новим Кримінальним кодексом України. *Правова держава*. 2002. Вип. 13. С. 328.
40. Чаплинський К. О. Поняття і класифікація організаторів злочинної діяльності та їх місце в структурі кримінального формування. *Держава і право*. 2002. Вип. 17. С. 406–411.
41. Вознюк А. А. Кримінально-правова доцільність звільнення від кримінальної відповідальності організаторів та керівників злочинних об'єднань. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 1 (145). С. 105–109.
42. Чорний Р. Л. Бандитизм за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. 236 с.
43. Киренко С. Г. Проблеми кримінально-правового забезпечення боротьби з організованою злочинністю. *Dictum factum*. 2020. № 2. С. 59–65.
44. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 23 січня 2017 р. у справі № 11 кп /796/749/2017. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64370118>

45. Вознюк А. А. Перспективи вдосконалення активного сприяння розкриттю злочину як умови звільнення від кримінальної відповідальності та обставини, яка пом'якшує покарання. *Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 30 жовт. 2009 р.). Запоріжжя : Юрид. ін-т ДДУВС, 2009. Ч. 2. С. 146–149.
46. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 210 С. 157.
47. Контрольний текст проєкту нового КК України (станом на 22 травня 2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/22/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-05-2023.pdf>
48. Висновок на проєкт Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/03/16/vysnovok-natsionalnyh-ekspertiv.pdf>
49. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Актуальні проблеми удосконалення окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 388–391. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-1/93
50. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. С. 16–17.
51. Митрофанов І. І. Актуальні проблеми регулювання відповідальності у кримінальному праві : монографія. Одеса : Видавництво «Фенікс», 2017. 450 с.
52. Пономаренко Ю. А. Питання звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ч. 2 ст. 255 КК України. *Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України* : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару (Харків, 1–2 жовт. 2002 р.). Харків, 2003. С. 167.
53. Вознюк А. А. Концептуальні засади звільнення від кримінальної відповідальності. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права* : матеріали II Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 31 січ. 2009 р.). Київ, 2009. С. 235–236.
54. Вознюк А. А. Кримінально-правовий нарис проблемних питань ч. 3 ст. 2 Кримінального кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 8. С. 144–147.
55. Вознюк А. А., Дудоров О. О. Стадії кримінальної відповідальності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. № 2. Ч. 2. С. 164–172.
56. Ковальчук В. П. Правові підстави звільнення від кримінальної відповідальності учасника злочинної організації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 2. С. 216.
57. Ухвала Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 16 листоп. 2017 р. у справі № 202/6697/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70287606>
58. Ухвала Шевченківського районного суду м. Львова від 20 лип. 2016 р. у справі № 466/6381/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/59068839>